

MIHAIL ARANDARENKO

Na šta mislimo kada kažemo...

**Nove politike preraspodele:
Plima koja nije podigla sve čamce**

Beograd, 2022.

EDICIJA TRG

Urednici edicije:

Duška Milosavljević, Miloš Janković i Gazela Pudar Draško

Naslov:

Na šta mislimo kada kažemo...
Nove politike prepassodele:
Plima koja nije podigla sve čamce

Autor:

Mihail Arandarenko

Izdavač:

Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerzitet u
Beogradu; Institut za demokratski angažman jugoistočne
Evrope

Dizajn korica:

Nikola Stevanović

Prelom:

Sonja Nikolić, Tijana Baltić

Mesto i godina izdanja:

Beograd, 2022

ISBN:

978-86-80484-99-0

Štampa:

Sajnos

Tiraž:

100 primeraka

INSTITUT
ZA FILOZOFIJU
I DRUŠTVENU
TEORIJU

FONDACIJA ZA
OTVORENO DRUŠTVO
SRBIA

Ova publikacija je nastala u okviru projekta "Naučene lekcije socijalističkog modela u Srbiji" koji realizuje Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu u partnerstvu sa Institutom za demokratski angažman jugoistočne Evrope, uz podršku Fondacije za otvoreno društvo. Stavovi izrečeni u tekstu predstavljaju stavove autora

Na šta mislimo kada kažemo...

Nove politike prepaspodele: Plima koja nije podigla sve čamce

Polazne pretpostavke

Srbija je u 21. vek ušla politički poražena i ekonomski osiromašena. Svetska banka priznala joj je 2001. godine status najsiromašnije zemlje i zahvaljujući tome odobrila joj bespovratnu pomoć i zajmove pod povlašćenim uslovima. U okviru sveobuhvatnih tržišno-orijentisanih reformi, pokrenuta je dalekosežna reforma poreskog sistema i socijalnih transfera, koja je sprovedena u skladu sa tada vladajućom neoliberalnom ideologijom oličenom u Vašingtonskom konsenzusu.

Ipak, koreni sadašnjeg sistema poreza i socijalnih transfera

jednim značajnim delom sežu dalje u prošlost, u vreme socijalizma, kada je taj sistem bio stavljen u funkciju socijalističke transformacije zemlje i ubrzanog ekonomskog razvoja. Zaposleni u društvenom sektoru bili su favorizovani u odnosu na zaposlene u ostalim sektorima privrede, što je istovremeno značilo da je gradsko stanovništvo bilo favorizovano u odnosu na ruralno, jer je jedino u poljoprivredi dominirao privatni sektor. Dok su zaposleni u društvenom sektoru uživali veliki broj prava proisteklih iz sistema socijalnog osiguranja, uz važno proširenje na povlašćen pristup društvenim stanovima i infrastrukturi i uslugama društvenih preduzeća u kojima su radili, poljoprivrednici, kao i ostali zaposleni izvan društvenog sektora, imali su mnogo ograničeniji pristup socijalnim beneficijama. Posebno, mogućnost sticanja poljoprivrednih penzija ustanovljena je relativno kasno, sa malim brojem korisnika i sa veoma niskim iznosima. Slično, njihov pristup zdravstvenim uslugama bio je limitiran.

Dakle, koreni socio-ekonomskog rascepa između grada i sela, društvenog i privatnog, a u novije vreme 'primarnog' i 'sekundarnog' tržišta rada - rečju, podele na građane prvog i drugog reda kroz naizgled impersonalno delovanje sistema poreza i transfera - potiču još iz doba socijalizma. Ove podele odraz su principa diskriminacije koji različite građane tretira različito na osnovu određenih karakteristika ekonomsko-socijalnog statusa koje se smatraju poželjnim ili manje poželjnim sa stanovišta javnog interesa prvo socijalističke, a zatim neoliberalne države. Drugim rečima, u našoj zemlji nikada do sada nije bio dosledno primenjen pristup socijalnoj politici zasnovan na ljudskim pravima (*rights-based approach*), koji polazi od neotuđivosti i bezuslovnosti prava na minimalni prag zaštite životnog standarda svakog građanina tokom čitavog životnog veka.

Uprkos tome, tokom socijalističkog perioda, ekonomska

nejednakost bila je relativno umerena (Milanović, 1990), verovatno iz dva razloga. Prvo, nejednakost plata u društvenom sektoru bila je vrlo niska, skoro na granici uravnilovke. Drugo, brzi ekonomski rast do kraja 1970-ih omogućavao je brzi rast zaposlenosti u društvenom sektoru, a uticao je i na smanjenje siromaštva u ruralnim sredinama. Ipak, ne treba gubiti iz vida da i u najboljim vremenima veliki broj stanovnika Srbije nije imao puni pristup najvažnijim aspektima sistema socijalne zaštite.

Stvari su se veoma pogoršale za veliku većinu zaposlenih i penzionera tokom ekonomskog sunovrata devedesetih godina. Premda su prava iz prethodnog perioda formalno zadržana, realna vrednost penzija i socijalnih transfera veoma je opala, paralelno sa propašću velikog dela privrede, smanjenjem poreskih prihoda i bujanjem sive ekonomije. Ipak, prema raspoloživim podacima dohodna nejednakost izgleda nije preterano porasla (Blanchet et al. 2020), delimično kao posledica preživljavanja u opštem siromaštvu, a delimično zbog karaktera javnopolitičkog odgovora na ekonomske sankcije, koji je uključivao zabranu otpuštanja i tolerisanje, pa i podsticanje sive ekonomije (Arandarenko, 2015).

Reforme koje su sprovedene u periodu 2001-2003. suštinski su definisale naš sistem poreza i naknada kakav postoji i danas. Te reforme odražavale su vreme u kojem su nastale na dva načina. Prvo, u ideološkom pogledu, to je bio vrhunac globalnog uticaja neoliberalizma. Brza i efikasna privatizacija, niski porezi sa širokom osnovicom, otvaranje privrede kako bi se ostvario što brži rast – to su bile univerzalne preporuke koje su prihvatili i naši kreatori politike. Drugo, ti kreatori politike osećali su potrebu da isprave nepravde nanete srednjoj klasi – kojoj su i sami pripadali – koja je podnela veliki deo tereta ekonomskog sloma tokom devedesetih

godina. Manje opravdano, čini se da su često zauzimali osvetnički stav prema nižim slojevima koje su percipirali kao odgovorne za dugotrajnu podršku Miloševićevom režimu.

U krajnjoj liniji, neoliberalizam je pitanja raspodele i nejednakosti smatrao sekundarnim. Poznati neoliberalni slogan 'plima će podići sve čamce' to je dobro ilustrirao. Brži privredni rast trebalo je da posle kraćeg perioda, u kome će morati da bude pobjednika i gubitnika i rasta nejednakosti, dovede do boljeg standarda za sve. U stvarnosti, plima niti je bila tako impresivna kako je obećavano, niti je do danas podigla sve, pa ni većinu čamaca.

Radiografija stanja

Poreska politika

U domenu poreske politike standardni neoliberalni savet bio je da siromašne zemlje, kakva je i Srbija tada bila, treba da se oslanjaju na indirektno poreze (kao što su PDV i akcize), te da poreske stope treba da budu niske, a poreska baza široka, sa što manje izuzetaka. Tako se lakše obezbeđuje dovoljan nivo javnih prihoda bez mnogo 'distorzija', ali je redistributivni potencijal poreza tada veoma nizak. Kako porezi ne bi previše opteretili privredu, posebno je važna efikasnost u njihovoj distribuciji na razne socijalne transfere. Prema neoliberalnim preporukama, transferi koji se ne finansiraju iz doprinosa zaposlenih, kao što su novčana socijalna pomoć i dečiji dodatak, a eventualno i socijalna penzija, treba da budu jako dobro „targetirani“ – drugim rečima, trebalo bi da ih dobijaju samo oni kojima su zaista neophodni, idealno privremeno i u skromnim iznosima, kako ne bi ušli u klopke zavisnosti i siromaštva (Begović i dr. 2009).

Kada je reč o oporezivanju rada, može se reći da su domaći kreatori poreske i socijalne politike samostalno otišli dosta dalje od neoliberalnih preporuka, u nepravičnu, ali i ekonomski kontraproduktivnu, verziju regresivnog oporezivanja. Odabrana je niska i proporcionalna stopa poreza na zarade u kombinaciji sa visokim stopama doprinosa za socijalno osiguranje. Minimalne osnovice za doprinose postavljene su veoma visoko, što je dodatno opteretilo niske zarade. Oporezovane su i efektivno ukinute fiksne naknade za regres i topli obrok koje su imale ujednačavajuće efekte na primanja zaposlenih. Mada su zvanične stope poreza i doprinosa smanjene, stvarne („efektivne“) poreske stope na rad zapravo su porasle, posebno za zaposlene sa nižim platama. Ta logika lakog punjenja državne kase na račun zaposlenih sa niskim primanjima zadržana je do danas, sa veoma negativnim posledicama po zaposlenost i socijalnu koheziju u zemlji.

Ukupni prihodi države povećani su iznad očekivanja, zahvaljujući u prvom redu uspešnom uvođenju PDV-a i stalnom rastu akciza. Učešće indirektnih poreza (poreza na potrošnju) u ukupnim poreskim prihodima Srbije veoma je visoko i po podacima Eurostata bilo je preko 50 tokom cele prošle decenije, dok je taj prosek za Evropsku uniju bio samo oko 34%. Problem sa ovim porezima je u tome što su regresivni, odnosno što srazmerno više opterećuju siromašne, koji troše veći deo svog dohotka (često i više od 100% kroz zaduživanje) u odnosu na bogatije građane.

Da bi se izbalansirao poreski sistem, direktni porezi tipično se dizajniraju tako da obezbede progresivnost, odnosno da srazmerno više optereće građane sa višim dohotkom. To je uglavnom moguće postići samo kroz progresivni porez na dohodak, kroz porez na dobit korporacija i kroz neke manje izdašne poreze koji u principu više pogađaju bogatije, kao što su porezi na imovinu i nasleđe. Po sada

već očekivanom obrascu, učešće direktnih poreza na dohodak i imovinu u ukupnim poreskim prihodima u Srbiji je 16%, tačno dvostruko manje u odnosu na prosek EU i manje nego u bilo kojoj individualnoj zemlji članici EU. Stopa poreza na dobit korporacija je uporedno niskih 15% uz dosta olakšica, dok su prihodi od poreza na imovinu i nasleđe takođe veoma skromni.

Međutim, učešće doprinosa za socijalno osiguranje u ukupnim poreskim prihodima iznosi 32%, što je na nivou proseka EU. Doprinosi su tipično proporcionalni zaradi, sa definisanim gornjim limitom uplata. Stoga je njihov redistributivni uticaj među zaposlenima proporcionalan do maksimalnog iznosa doprinosa, kada postaje izrazito regresivan. Ukupni prihodi od oporezivanja rada (poreza i doprinosa računatih zajedno) relativno su visoki kao procenat BDP-a (npr. među višima u poređenju sa EU-10), uprkos tome što je naša stopa formalne zaposlenosti niža nego u bilo kojoj članici EU.

U svakom slučaju, dok u EU u celini postoji veoma balansirani odnos između regresivnih, progresivnih i neutralnih poreskih oblika (otprilike po trećina prihoda potiče od svakog), u Srbiji to nije slučaj. Regresivni porezi čine više od polovine poreskih prihoda, neutralni – gde smo svrstali doprinose – trećinu, a progresivni tek oko jednu šestinu. Pri tome, treba imati u vidu da je progresivnost poreza na dohodak kod nas veoma blaga i indirektna.

Tokom neoliberalne reforme, smanjeni su socijalni transferi namenjeni siromašnim slojevima. Uslovi za dobijanje socijalne pomoći i dečijeg dodatka efektivno su pooštreni u dva navrata, 2001. i 2011. godine, njihovi iznosi određeni na niskom apsolutnom i relativnom nivou, a propisano je usklađivanje samo za stopu inflacije, dok su plate i penzije rasle brže. Tako na socijalne transfere usmerene

prema siromašnima i danas odlazi samo oko 0,5 odsto BDP-a, što je nekoliko puta manje u odnosu na prosek EU (Arandarenko, 2021). Penzije, koje su pojedinačno ubedljivo najveći kontributivni transfer, „dekompresovane“ su 2003. godine kada su više penzije povećane srazmerno više od nižih. Povećanje viših penzija povećalo je udeo budžetskih dotacija penzijskom fondu, dok sa druge strane socijalne penzije nisu ni do danas uvedene.

Penzijski sistem

Prema našem sistemu, prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja stižu se i ostvaruju zavisno od dužine ulaganja i visine osnovice na koju je plaćen doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje i uz primenu načela solidarnosti. Prvi aspekt solidarnosti odnosi se na međugeneracijsku solidarnost koja je u osnovi samog sistema tekućeg (PAYG) finansiranja penzija. Drugi aspekt odnosi se na unutargeneracijsku solidarnost sadašnjih penzionera. On zapravo podrazumeva potrebu određene korekcije principa srazmernosti penzije dužini ulaganja i visini osnovice, tako što penzioneri sa nižim primanjima mogu da računaju na nešto veći iznos, na račun izvesne kompresije viših penzija. Ta ista logika solidarnosti između sadašnjih osiguranika izraženija je u pravilima kojima se regulišu iznosi naknade za nezaposlenost, i potpuno dominantna kada je reč o korišćenju zdravstvenog osiguranja – gde je opseg prava na zdravstvenu zaštitu isti za osiguranike nezavisno od visine uplata i broja članova porodice.

Međutim, kod nas se unutargeneracijska solidarnost kad je reč o penzijama u praksi potpuno drugačije interpretira – kao obaveza države da obezbedi nedostajuća sredstva kako bi se u potpunosti ispunio princip srazmernosti u skladu sa važećim parametrima sistema. To se opet svodi na međugeneracijsku solidarnost. Druge zemlje koje imaju

Bizmarkov sistem penzijskog osiguranja takođe jasnu prednost principu srazmernosti, ali ga ipak kombinuju sa principom unutargeneracijske solidarnosti kojim se kompresuju razlike u penzijama različitim instrumentima, od primene različitih formula za brži rast nižih penzija do oporezivanja viših penzija.

U našoj praksi, međugeneracijska solidarnost ogleda se u uporedno veoma visokim stopama doprinosa za penzijsko osiguranje, koje plaćaju sadašnji zaposleni. S druge strane, unutargeneracijska solidarnost penzionera pretvara se u solidarnost ostatka društva sa penzionerima kroz budžetske dotacije penzijskom fondu. U osnovi, nema ničeg lošeg u solidarnim budžetskim dotacijama kako bi se obezbedio minimalan životni standard starijih građana. Međutim, način na koji se ta solidarnost realizuje etički je problematičan i diskriminatoran.

Najmanje tri četvrtine budžetskih prihoda izvan doprinosa potiču iz indirektnih poreza (52:16). Indirektnim porezima srazmerno su više opterećeni siromašniji građani, među kojima ima dosta onih koji nemaju pravo na penziju, ili ga nikad neće ni ostvariti. Kada se stvari personalizuju, činjenica da siromašni poljoprivrednik bez prava na penziju kroz npr. akcizu za gorivo dopunjuje penziju već relativno dobrostojećeg penzionera, čini argumentaciju o stečenom pravu na konkretan iznos penzije manje uverljivom i verujem manje socijalno prihvatljivom.

Alternativni predlog koji bi bio bliži duhu unutargeneracijske solidarnosti bio bi da se novac iz opštih prihoda sada namenjen za srazmernu dopunu postojećih penzija alocira u istom iznosu svim licima starijim od 65 godina, uključujući i sadašnje penzionere. Da budem potpuno precizan, princip srazmernosti treba da ostane dominantan kad je reč o sredstvima koja potiču iz

penzijskih doprinosa. S druge strane, princip solidarnosti treba da bude dominantan kad je reč o sredstvima koja potiču iz poreza koji plaćaju svi građani, i nema razloga da se ta solidarnost ne proširi na sve starije sugrađane. Prema različitim procenama, broj lica penzijskog uzrasta bez penzije je između 150.000 i 200.000, i u njemu dominiraju siromašne žene u seoskim sredinama.

Sistem porodičnih transfera

Pod sistemom porodičnih transfera podrazumevamo mere politike poreza i socijalnih transfera kojima se štiti životni standard porodica, a pre svega porodica sa decom, bilo da su u siromaštvu ili izvan njega. Deca u Srbiji izložena su natprosečnom riziku od siromaštva. Porodice sa decom, čak i kada su roditelji zaposleni, u nepovoljnijem su relativnom položaju u odnosu na položaj sličnih porodica u EU. Pri tome, važno je sagledati celinu poresko-transferne intervencije u ovom domenu. Naravno, u ovom kratkom prikazu to je moguće samo skicirati.

Pre svega, za razliku od najvećeg broja članica EU, u Srbiji ne postoje poreske olakšice (kredit) za izdržavana lica – osim za obveznike godišnjeg poreza na dohodak, tj. najbogatijih 1-2% građana. Podrška zaposlenim roditeljima svodi se tako na uporedno velikodušna pravila koja se odnose na porodijsko odsustvo i odsustvo radi nege deteta. Naknade u visini prethodne zarade i u trajanju od jedne do dve godine finansiraju se iz opštih poreskih izvora. Kao i u slučaju finansiranja dela penzija iz opštih budžetskih prihoda i ovde se radi o obrnutoj solidarnosti. Naime, u finansiranju naknada koje pripadaju samo zaposlenima učestvuju lica koja nisu zaposlena i koja sama na takve naknade nemaju pravo.

U periodu rađanja i ranog podizanja deteta praktično svim

porodicama sa decom na raspolaganju je i roditeljski dodatak kao instrument demografske politike. Iznosi ovog dodatka, koji raste sa redom rođenja deteta, ali se u potpunosti uskraćuje za rođenje petog i svakog sledećeg deteta, povećavani su u dva navrata tokom poslednjih godina i trenutno su među najvišima u Evropi.

S druge strane, dečji dodatak i novčana socijalna pomoć namenjeni su pre svega siromašnim (dečji dodatak) i veoma siromašnim porodicama (novčana socijalna pomoć). Iznosi ova dva potonja vida pomoći veoma su niski, a pravila takođe diskriminišu porodice sa više od četiri deteta (do 2011 je bilo samo tri!), navodno iz zdravstvenih razloga, tj. zbog 'odgovornog roditeljstva'.

Takođe, pravila za dodelu novčane socijalne pomoći ponovo diskriminišu poljoprivredna domaćinstva, jer postavljaju niske imovinske cenzuse, odnosno cenzuse katastarskog prihoda.

Dalekosežnije unapređenje položaja i smanjenje siromaštva dece moguće je postići uvođenjem univerzalnog dečijeg dodatka. Prema sadašnjim pravilima, cenzus za dobijanje dečijeg dodatka je oko 10.000 dinara po članu porodice – što isključuje najveći broj dece koja žive u porodicama čak i sa samo jednim zaposlenim članom. Time se diskriminišu porodice koje žive u skromnim životnim uslovima ali imaju prihode preko cenzusa, a takođe se porodice koje imaju pravo na dečiji dodatak destimulišu da ostvaruju prihode kroz zaposlenje, jer to najčešće znači gubitak tog prava. Uvođenjem univerzalnih dečjih dodataka (moguće je i alternativno rešenje gde bi se pravo na dečiji dodatak ukinulo samo za veoma imućne porodice) otklonile bi se obe ove anomalije.

Jedna nedavna velika i važna komparativna studija

(Blanchet et al. 2020) između ostalog pratila je kretanje udela donje (siromašnije) polovine stanovništva u raspodeli nacionalnog dohotka tokom poslednjih četrdesetak godina u 26 zemalja Evrope (među kojima i Srbijom) i SAD. Taj udeo je u Srbiji do 2000. godine bio oko 22-24%, slično kao i u većini evropskih zemalja i više nego u SAD. Sa otpočinjanjem tržišnih reformi i sa opisanom reformom poreza i socijalnih transfera počinje i njegovo naglo smanjivanje. To učešće je dotaklo dno u periodu 2010-2014. godine, kada je palo ispod 15 odsto. Do 2017. godine, verovatno pod uticajem mera fiskalne konsolidacije, došlo je do njegovog malog oporavka na oko 16 odsto. Između 2000. i 2017. godine, donja polovina stanovništva izgubila je četvrtinu svog učešća u nacionalnom dohotku, što je povećalo učešće gornje polovine za nekih 10 odsto. Poznatija mera dohodne nejednakosti, Džini koeficijent, dostizao je vrednost od skoro 0.4 polovinom prošle decenije, više nego u bilo kojoj članici EU. Sada je Džini koeficijent nešto niži, ali to je delimično i zbog metodoloških promena kojima su povećani dohoci najsiromašnijih decila.

Takođe, tokom 2000-tih skoro sasvim se izgubio efekat redistribucije (tj. razlika između učešća u nacionalnom dohotku pre i posle poreza i socijalnih transfera). Srbija je tako u toj grupi jedina zemlja u kojoj transferi ne povećavaju udeo u dohotku donje polovine stanovništva. To znači da se u Srbiji siromašnjoj polovini stanovništva vraća kroz transfere – penzije, socijalnu pomoć, dečije dodatke, naknade za porodiljsko odsustvo, ali i kolektivnu potrošnju – tačno onoliko koliko joj se uzima kroz poreze.

Šta da se radi?

Suprotno uobičajenoj predstavi, naša država nije ekonomski slaba i siromašna, niti je izložena ekstremno visokim nivoima poreske evazije i neformalne ekonomije, koje bi je sprečavale da pruža kvalitetne javne usluge i da sprovodi efikasnu politiku smanjenja ekonomske nejednakosti i siromaštva. Naprotiv, za jednu zemlju srednjeg nivoa razvoja njeni prihodi i rashodi čine visok procenat BDP-a, i ne odudaraju u relativnom pogledu bitno od proseka EU-27, a čak su veći od proseka zemalja koje su postale članice 2004. i kasnije. Zapravo, među zemljama srednjeg nivoa dohotka, posmatrano globalno, jedino Srbija, Bosna i Hercegovina i Makedonija imaju udeo javnih prihoda u BDP-u iznad 40%.

Međutim, najveći deo prikupljenih javnih prihoda samo se premešta, kroz javne rashode, od jednih grupa stanovništva ka drugima, odnosno preraspodeljuje se među grupama sličnog nivoa dohotka, sa uporedno vrlo slabim neto uticajem na smanjenje nejednakosti i na stvaranje jednakih mogućnosti za sve građane. Zbog ove slabosti sistema poreza i socijalnih transfera, važne grupe stanovništva ostaju efektivno diskriminisane i nedovoljno uključene u ekonomski, socijalni i kulturni život zajednice. Drugim rečima, sa postojećim ili čak nešto nižim udelom javnih prihoda u BDP-u, moguće je postići veću vertikalnu redistribuciju, a da to istovremeno ima samo pozitivne posledice po privredni rast - kroz veću zaposlenost, socijalnu uključenost i bolji kvalitet javnih usluga.

Iz prethodne analize proističe da je Srbiji potrebna celovita reforma sistema poreza i socijalnih transfera. Reforma treba da otpočne temeljnim preispitivanjem sistema poreza i transfera u celini, uzimajući u obzir njegove konkretne efekte na profile materijalne uskraćenosti,

siromaštva i dohodne nejednakosti. Modeli uspešnih poresko-transfernih sistema u Evropskoj uniji treba da posluže kao orijentir i inspiracija u reformisanju našeg sistema. U tom smislu, potrebno je povećati progresivnost poreskog sistema, proširiti i unaprediti efikasnost sistema porodičnih transfera i temeljno reformisati penzijski sistem.

Među novim reformskim inicijativama koje se odnose na preraspodelu u Srbiji verovatno je najsveobuhvatniji i sa najvećim redistributivnim potencijalom predlog koji je izneo Aleksić (2022). On implicitno poziva na stvaranje velike interesne koalicije koja bi mogla da okupi oko 90 odsto stanovništva, koje će imati koristi od reforme.

Osnovni elementi našeg predloga koji u nekim aspektima proširuje Aleksićev predlog (npr. u domenu razgraničenja između 'kontributivnog' i 'transfernog' dela penzija) i eksplicitnije je zasnovan na logici univerzalnih ljudskih prava, jesu sledeći:

- Uvođenje direktne progresivnosti u oporezivanju dohotka sa umerenom najvišom poreskom stopom i proširenje nultog poreskog razreda na nivo minimalne zarade;
- Uklanjanje maksimalne granice za uplatu doprinosa za zdravstveno osiguranje, čime bi se smanjila regresivnost oporezivanja visokih dohodaka i obezbedila sredstva za bolji pristup zdravstvenim uslugama i bezuslovno univerzalno pravo na pun paket zdravstvenih usluga, uvažavajući da zdravlje pojedinca nije samo privatno, već i javno dobro;
- Uvođenje potpuno univerzalnih dečjih dodataka, uz ukidanje ograničenja prava na dečji dodatak na više od četvoro dece;
- Penzije treba da budu restrukturisane tako da se svaka penzija sastoji od doprinosnog

i nedoprinosnog (transfernog) dela. Doprinosni deo reflektovao bi, kao i do sada, relativne zarade penzionera i dužinu uplata doprinosa tokom radog veka i bio bi finansiran isključivo iz doprinosa sadašnjih kontributora. Nedoprinosni deo bio bi zasnovan na principu univerzalnih ljudskih prava i podrazumevao bi uspostavljanje osnovne penzije, koje bi se isplaćivala svim starim licima iznad određene starosne dobi, uključujući i sadašnje penzionere, bez posebnih uslova (alternativno, samo uz test bogatstva).

Korišćena literatura

1. 1. Aleksić, D. 2022. *Progresivno oporezivanje prihoda od rada u Srbiji*, MOR za MRZSPV, Beograd.
2. 2. Arandarenko, M. 2021. *Performance of Western Balkan economies regarding the European Pillar of Social Rights: 2021 Review on Serbia*, Regional Cooperation Council - ESAP 2 and European Center for Social Welfare Policy and Research, Sarajevo and Vienna.
3. 3. Arandarenko, M., 2015. *The shadow economy: Challenges to economic and social policy*. In *Formalizing the Shadow Economy in Serbia* (pp. 5-12). Springer, Cham.
4. 4. Begović, B., 2009. *Od siromaštva ka prosperitetu: Tržišna rešenja za privredni rast*. Službeni glasnik, Beograd.
5. 5. Blanchet, T., Chancel, L. and Gethin, A., 2020. *Why Is Europe More Equal Than the United States?*, WID working paper, Paris.
6. 6. Milanović, B. 1990. *Ekonomska nejednakost u Jugoslaviji*. Ekonomika i Institut ekonomskih nauka, Beograd.

CIP- Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

338.22(497.11)"2000/..."
316.344.2(497.11)"2000/..."

АРАНДАРЕНКО, Михаил, 1963-

Na šta mislimo kada kařemo ---. Nove politike
prepaspodele: plima koja nije podigla sve řamce / Mihail
Arandarenko. - Beograd : Univerzitet, Institut za filozofiju
i druřtvenu teoriju : Institut za demokratski angařman
jugoistořne Evrope, 2022 ([Novi Sad] : Sajnos). - 15 str. ; 18
cm. - (Edicija Trg)

Tirař 100. - Bibliografija: str. 15.

ISBN 978-86-80484-99-0

a) Економска неједнакост-- Србија-- 2000- б) Србија--
Економска политика-- 2000-

COBISS.SR-ID 66949641